

Životní prostředí na vesnici

J. Sýkora: Rural Environment. Život. Prostr., Vol. 33, No. 2, 77–79, 1999.

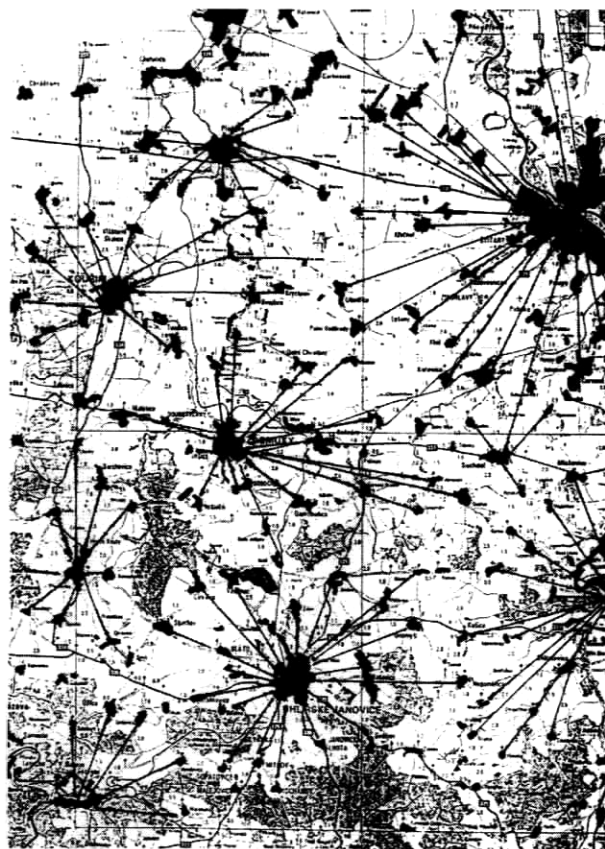
The rural environment is the result of its many years development, it is the reflection of political changes and many other factors. Therefore village has many positive and negative features. At present there is a chance to protect and restore its cultural values supported by legislative measures. Clear rules ought to be established and kept for further development of rural environment. It is important to find and name the values of individual villages, to establish rules of their protection and adjustment, to identify mistakes and to suggest the moods of their elimination, to educate rural people and prepare specialists in the field of the countryside formation. That way the rural environment can become a suitable place for human life also in the 21st century.

Životní prostředí vesnic je výsledkem jejich mnohaletého vývoje, odrazem politických přeměn společnosti, způsobů života v určitých regionech a dobách i odrazem technických zásahů vyplývajících z vědomostí a zvyklostí. V půdorysech vesnic můžeme nalézt stopy po způsobech bydlení a původního zaměstnání našich předků, změny, které přinesl rozvoj stavitelství, zemědělství, služeb, ale také výsledky realizace záměrů, které nebyly zcela domyšleny, nebo byly založeny na mylné představě budoucího života na venkově.

Vesnice má proto dnes mnoho kladných i záporných rysů, jejichž podíl je ovšem v různých regionech, a dokonce v různých katastrálních územích, rozdílný.

Jaké jsou nejčastější **kladné hodnoty** prostředí českých vesnic? Je to zpravidla zachovalé historické jádro, zachovalá silueta obce, dostatek přírodních ploch a prvků ve veřejných prostorech, ekologicky vyvážená okolní krajina a minimum škodících jevů (např. nevhodných novostaveb a dostaveb, nesourodých nadzemních sítí, neudržovaných ploch, hygienických a dopravních závad).

Jaké jsou nejčastější **závady** v prostředí vesnic? Devastace původní hodnotné urbanistické formy, přemíra různorodých staveb, narušená silueta obce, nedostatek přírodních ploch ve veřejných prostorech vesnice, ekologická nestabilita okolní krajiny, nepořádek a množství škodlivých jevů technické i hygienické podstaty. Hlavní příčiny těchto závad tkví v lidech, kteří rozhodovali, navrhovali, nebo realizovali zásahy do vesnic a do krajiny, a v systémech, které jim takové konání umožňovaly. Jestliže (opět) část odborné veřejnosti volá po záchraně a obnově kulturních hodnot, které vybudovali naši předkové, není to proto, že by potřebovali záchranu a obno-

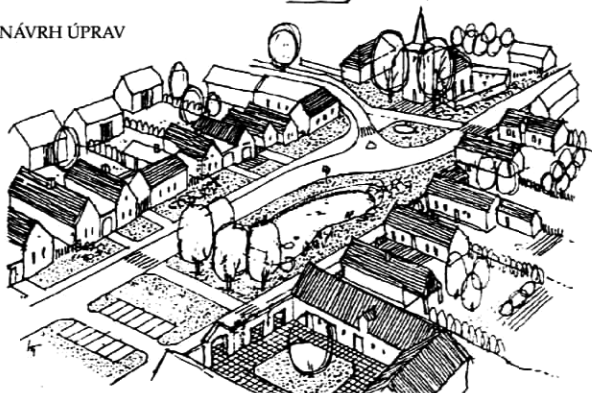
Ujasnění mikroregionálních vazeb sídel je základem úvah o vývoji každého z nich

Úpravy hlavních prostorů vesnice – návěs

STARÝ STAV

NÁVRH ÚPRAV

a – odstranění dopravní závady, b – odstranění nevhodného obchodu, c – adaptace starého velkostatku pro správní a obchodní vybavenost obce, záměna nadzemního elektrického vedení za podzemní, úprava silnice, vybudování chodníků, uvolnění kostela od dopravy, d – zpřírodnění požární nádrže, zřízení parkoviště, dozelenění prostoru

vy objevila dnes. Spíše chce využít šance, dané po dlouhé době legislativními předpoklady (existencí Programu obnovy vesnice, programu PHARE, a j.), aby její dávno proklamované zásady byly uvedeny do života.

Aby nedocházelo v budoucnu k živelnému poškozování prostředí vesnic (to je nebezpečí vyplývající z podmínek příliš liberálního tržního prostředí), je zapotřebí především:

- nalézt a pojmenovat hodnoty konkrétních vesnic,
- stanovit regulativy pro jejich ochranu a úpravu,
- postihnout závady,
- navrhnou způsoby jejich odstranění,
- vzdělávat obyvatele vesnic,
- vychovat odborníky pro výstavbu venkova s komplexními znalostmi.

Ekosociální konvence evropské agrární politiky z r. 1996 a Charta venkovského prostoru Evropské rady z r.

1993 mluví o zachování kultury krajiny a vesnice, o ochraně půdy, vody a ovzduší před poškozením a o nutnosti chránit jedinečnost starých budov a přizpůsobovat styl a vzhled nových charakteru původních staveb. To je obecný ideový rámec pro naše konání, který bychom se měli naučit všichni respektovat. Toho ale není možno dosáhnout ihned – měl by to být výsledek uvážené státní politiky i uvážené přípravy odborných kruhů.

Podle mého názoru by věci prospělo, kdyby se vybuodovala síť informačních center okresního nebo regionálního dosahu, zaměřená na vzdělávání a poradenství venkovských obyvatel a představitelů vesnic a více se promyslelo vzdělávání odborníků pro projektování a územní plánování formou seminářů, konferencí, panelových diskusí, které by doplnily základné odborné vzdělání na fakultách. Tam totiž, bohužel, není problematice venkova věnován dostatek místa v učebních osnovách, ačkoliv se jedná o největší urbanistický prostor. Studentům architektury chybí znalosti ze základů ekologie, zemědělství, vodního hospodářství a pod., studenti zemědělských univerzit a škol zahradní architektury zase nejsou dostatečně vzděláni v oborech stavebních a v územním plánování.

Literatura, která se venkovským prostorem zabývá z komplexního pohledu, t.j. ve všech potřebných aspektech, v podstatě chybí. Máme ale velké množství odborné literatury dílčího zaměření (lidová architektura, ochrana památek, krajinná ekologie, zemědělská výstavba, stavba polních cest atd.), více či méně přístupné, ze které se však obtížně odvozují priority pro územní rozhodování. Ta také není použitelná pro informaci a popularizaci problémů tvorby a ochrany životního prostředí. Výjimku tvoří ojedinělé akce (ve srovnání s literaturou SRN nebo Rakouska) Ústavu územního rozvoje v Brně.

V posledních letech se díky státem podporovanému Programu obnovy vesnice rozvíjí územní plánování venkovských sídel. K územnímu plánu jsou přinuceni všichni starostové, kteří hodlají vyvíjet stavební aktivity, nebo zlepšit prostředí vesnice v rámci svého volebního programu. Jejich úvahám ale chybí často širší pohled na rozvoj sídelní struktury ve svém okolí, chybí jim závěry mikroregionálního plánování, které by upřesnily, jaké postavení dotyčná vesnice ve struktuře mikroregionu má, jaké má v této souvislosti šance na zlepšení své ekonomické situace. Mikroregionální plánování posuzuje širší území než je jedna vesnice, a může proto lépe stanovit priority v tom širším území. Může také lépe odhadnout a doporučit, co je třeba rozvíjet a chránit, co je třeba provést v nejbližší době a co v delším časovém horizontu. Nejsme bohatý stát a nebudeme jím ani po očekávaném vstupu do Evropské unie, nemůžeme si proto dovolit vybudovat a opravit všechno, co by bylo

ve venkovském prostoru na konci dvacátého století potřeba.

Existující územní plány nebo urbanistické studie je možno rozdelit na ty, které jsou vyřešeny objektivně, se znalostí věci, a které nesporně přispějí k regeneraci životního prostředí na venkově, a na ty, které mají určité nedostatky.

K nedostatkům patří nedostatečné vyjádření regulativů pro budoucí stavební aktivitu v historickém jádru vesnice i na nových plochách. To je zpravidla spojeno s nedostatečnou představou konkrétního zásahu a znalostí obecných znaků venkovské výstavby v daném regionu (jinak řečeno: co se do daného území hodí a co ne). To se, samozřejmě, netýká jen staveb pro bydlení, ale i občanské vybavenosti, zemědělské výstavby, místního průmyslu atd. A týka se to i regenerace přírodních ploch ve vesnici i v jejím okolí, a také budoucího obrazu krajiny.

Výstavba vesnice je navržena často z pohledu čistě technického a méně už z pohledu environmentálního. Vegetace a vodní plochy v takové dokumentaci hrají pouze výtvarnou úlohu.

Přílišná schematičnost v podání územněplánovací dokumentace a přílišná volnost podmínek pro výstav-

bu vedou k nevhodným výsledkům, poškození historického prostředí, omezení možnosti dalšího vývoje a narušení části základních funkcí sídla.

Krajina se v některých územních plánech podává jako fenomén, jehož budoucí vývoj je naznačován pouze symbolicky, ačkoliv změny, které se v ní budou muset provést – např. posílení ekologické stability, protierózní úpravy, zmenšení rozlohy orné půdy, posílení plochy trvalých travních porostů, posílení vodních zásob – mohou výrazně ovlivnit hraniční oblast vesnice.

Zmínil jsem se pouze o některých z opakujících se nedostatků v územním plánování venkova, dala by se jistě vyjmenovat řada dalších. Společným zájmem státu i jednotlivců působících v roli tvůrců hodnot venkovského prostředí nebo jejich konzumentů by mělo být, aby pro další vývoj venkovského prostoru byla stanovena a dodržována jasná pravidla. Aby vesnice přestala být výslednicí úzkých zájmů a odrazem nedostatečné vzdělanosti. Aby dobře sloužila člověku i v jedenadvacátém století.

Prof. Ing. arch. Jaroslav Sýkora, DrSc. (1932), katedra architektury Stavební fakulty ČVUT, Thákurova 7, 166 29 Praha 6

DAGMAR PETRÍKOVÁ

Sociálna participácia v sídelnom a obytnom prostredí

D. Petříková: Public Participation in Urban and Housing Areas. Život. Prostr., Vol. 33, No. 2, 79–81, 1999.

Social participation in urban environment harmonises standpoints of all subjects involved in the decision-making process – citizens, public, institutions, NGOs and local governments.

In the past especially the public was always in a passive position towards decision-makers. There was no feedback from public concerning their social needs and the ways of public information were formal. Information of and communication with the public is one of the main preconditions of public participation. Communities also need a new basis to rekindle their social life. There are many examples from abroad which emphasize public participation in the process of urban revitalisation and which have also succeeded in legislation of public participation. At present, there is some willingness here but it is necessary to find new ways for public participation, especially at the level of municipalities.